

Aktivity katolické církve v hledáčku StB

STANISLAVA VODIČKOVÁ

V letech 1948–1989 byla katolická církev v Československu vystavena systematické perzekuci vládnoucí komunistické strany s cílem si ji podřídit, oslabit ji a rozložit.¹ Během komunistického režimu se sice měnily používané metody, prostředky i intenzita pronásledování církve, avšak základní směřování, s výjimkou krátkého období Pražského jara, zůstalo stejné.

Katolická církev byla pro komunistický režim ideovým nepřítelem, nositelkou několik staletí trvajících tradic, hluboce ukotvené v kultuře národa, se silnými vazbami na zahraničí a s ambicemi vychovávat mladou generaci v jiných hodnotách, než jaké nabízela ateistická ideologie. Podle instrukcí státní církevní politiky měl být náboženský život omezen pouze na návštěvu bohoslužeb, takže se vše ostatní rázem ocitlo na „tenkém ledě“ opozičních aktivit.

Na odhalování a potírání této „nepovolené ilegální činnosti“ se zásadním způsobem podílela Státní bezpečnost (StB). Jednou z jejích specifických zpravodajských činností bylo sledování vytipovaných „objektů“, čehož využívala také při monitorování kněží a věřících zapojených do aktivit podzemní církve a zahraničních představitelů katolické církve, kteří přijížděli do Československa jak v roli členů oficiální delegace Svatého stolce, tak jako běžní turisté.

Z činnosti Správy sledování Sboru národní bezpečnosti (SNB), před rokem 1989 známé jako IV. správa SNB, se dochovaly svazky obsahující mimo jiné také jedinečné fotografie a negativy, které dokumentují rozsah a pestrost tajné práce podzemní církve.² Zároveň odhalují strategii StB, při níž se taktika opakovaných sledování a dlouhodobých rozpracování aktivit podzemní církve v mnoha případech osvědčila, a takto získané informace pak vedly k rozbití „nepřátelských“ skupin nebo k zatčení „protisocialistických exponentů“ katolické církve.

Sledování patřilo po únoru 1948 k základním státněbezpečnostním metodám a v průběhu čtyřiceti let prošlo výrazným personálním, organizačním i technickým vývojem.³ S přibývajícím zkušenostmi byl postupně vypracován postup organizace sledování, začínající důkladnou přípravou několik dní před samotnou akcí. V této době byly o „objektu“ shromážděny základní údaje,

tj. jméno a příjmení, státní občanství, datum narození, bydliště, rodinný stav, zaměstnání, zvyky, používané dopravní prostředky, fotografie pro identifikaci a podobně.

Správa sledování nevedla aktivní operace sama, ale pouze na dožádání příslušných útvarů. Operativní správa či útvar StB, jenž sledování požadoval, předložil Správě sledování „Návrh na sledování“, schválený příslušným referentem. V něm bylo zaznamenáno krycí jméno akce, důvod rozpracování, rozsah dnů, ve kterých bude monitorování probíhat, a požadavek na konkrétní zaměření sledování, jako například zachycení podrobné činnosti sledované osoby, odeslané korespondence, zdokumentování schůzek a adres, používaných vozidel a dalších dopravních prostředků, účelu cest, předání zavazadel, písemných materiálů atd.⁴

Kvalitní a včasná příprava akce sloužila k výběru nejoptimálnější sledovací metody pro daný případ

1 KOUDELKA, František – KAPLAN, Karel – GEBAUER, František – VYHNÁLEK, Rudolf: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989: statistický přehled. *Sešity Ústavu pro soudobé dějiny*, sv. 12. ÚSD AV ČR, Praha 1993, s. 14.

2 Svazky nejsou kompletní, dochovaly se především ty, které pocházejí z činnosti centrálních kontrarozvědných útvarů (II. a X. správy SNB) a Krajské správy (KS) SNB Plzeň. Ačkoli sledování osob a „objektů“ probíhalo již před únorem 1948, inventarizovaný materiál dokumentuje pouze akce prováděné v 70. a 80. letech. Svazky staršího data jsou dochovány pouze v tom případě, že osoba, na kterou byl svazek veden, se stala předmětem zájmu Správy sledování i v pozdějších letech (70. a 80. léta). PAVLÍKOVÁ, Anna: Několik poznámek ke zpracování svazkové agendy Správy sledování. *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 4. OASS MV ČR, Praha 2006, s. 311–317.

3 BÁRTA, Milan: Správa sledování. In: BÁRTA, Milan – KALOUS, Jan – POVOLNÝ, Daniel – SIVOŠ, Jerguš – ŽÁČEK, Pavel: *Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953–1989*. Academia – ÚSTR, Praha 2017, s. 127–138.

4 *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), f. Správa sledování SNB – svazky (dále jen SL), inv. j. 653, sign. A 25 – Informační bulletin „Sledování“, 1972/1.

P. Miloslav Vlk v průhonickém parku na fotografiích StB ze sledovací Akce „Tón“ – František Kohlíček

a ke zvolení vhodných technických prostředků pro efektivní průběh sledování. Akci prováděla pracovní skupina několika příslušníků-sledovačů se služebními automobily, vysílačkami, maskovanými miniaturními fotoaparáty. Používaly se ale také statické maskované stojky, videokamery, přístroje pro noční vidění, upravené dopravní prostředky, helikoptéry apod.⁵

Po ukončení sledování byla podrobná zpráva, tzv. svodka, zaslána operativnímu pracovníkovi, jenž celou akci řídil. *Následovala analytická činnost, která soustřeďovala a studovala poznatky o chování a činnosti sledovaných objektů.*⁶ Nezřídka se stávalo, že sledovaná osoba procházela více svazky. Například budoucího arcibiskupa pražského Miloslava kardinála Vlka začala StB sledovat v roce 1958. Celkem na něj jako na „nepřátelskou osobu“ založila devět

svazků tzv. státněbezpečnostního rozpracování. Samostatný svazek na něj nevedla pouze v letech 1966–1969, v té době ho měla podchyceného jako bohoslovce v rámci celé Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty (CMBF) v Litoměřicích. Dozor nad jeho aktivitami vykonávaly centrální kontrarozvědné útvary StB: II. a X. správa SNB a rovněž krajské nebo okresní správy SNB, v závislosti na místě jeho působení.⁷ Svazky nesly krycí jména „Brigáda“, „Ráček“ a „Sekretář“.⁸ Zároveň procházel jako „kontaktní osoba“ řadou dalších svazků, které vedla StB na jeho známé a přátele, například v akci „Tón“ vedené proti P. Františku Kohlíčkovi nebo v akci „Radko“ sledující pohyb a kontakty P. Františka Radkovského. Následují ukázky ze sledování nejen přátel a spolupracovníků kardinála Miloslava Vlka, ale též dalších osobností z řad podzemní církve.

Akce „Sekretář“: Miloslav Vlk (1932–2017) byl StB charakterizován jako „velmi zkušený a obratný kněz s výrazně negativním vztahem k socialistickému zřízení“. Podle hlášení příslušníků-sledovačů byl „bdělý a ostrážitý“, což znesnadňovalo jeho sledování, mnohými způsoby jim unikl, když prováděl např. tato „protiopatření“: bedlivě pozoroval své okolí a zásadně nastupoval a vystupoval z dopravních prostředků na poslední chvíli. Ke svému sledování StB v akci s krycím názvem „Tón“ kardinál Vlk později uvedl: *Jeli jsme na sraz kněží, ale byli jsme sledováni. Předpokládal jsem, že jdou po mně, tak jsem z auta vystoupil v Průhoncích a vydal jsem se parkem na procházku, abych je setrhl. Šli stále za mnou až k místu, kde cesta končila u zdi. Otočil jsem se, šel jim naproti a řekl: „Pánové, dál to vážně nevede, musíme se vrátit.“ Sedl jsem si na lavičku a čekal. Vraceli se*

5 Blíže ŠTASTNÝ, Jiří: Správa sledování v roce 1989/1990. *Securitas Imperii*, 1999, č. 5, s. 221–335.

6 Tamtéž, s. 222.

7 Více k tématu VODIČKOVÁ, Stanislava: Čím větší tlak, tím kvalitnější, co odolá. Kardinál Miloslav Vlk ve střetu s komunistickou diktaturou. *Paměť a dějiny*, 2012, roč. 6, č. 4, s. 84–97.

8 Většina svazků k Miloslavu Vlko vi byla StB skartována (poslední skartace proběhla 6. 12. 1989), takže se dochovala jen jejich torza nebo záznamy o evidenci svazků. První osobní svazek státněbezpečnostního rozpracování vedený na jeho osobu s registračním číslem 01737 zavedlo 1. oddělení IV. odboru III. správy MV dne 21. 11. 1958.

Fotodokumentace (nahore a vpravo) ze sledovací Akce „Sekretář“ – Miloslav Vlk, pořizená StB při cestě P. Miloslava Vlka do zaměstnání

P. František Radkovský (vlevo) s P. Jiřím Mikuláškem a P. Janem Graubnerem. Několik kroků před nimi jde P. Miloslav Vlk. Fotografie je zachytila při příchodu na pravidelná fokolarínská setkání kněží v Praze.

Popis na rubu této fotografie dokazuje, že ani obávaná StB nepracovala bezchybně. „Objekt“ sledování P. Františka Radkovského (označen trojúhelníkem) zaměnila za P. Jana Graubnera (označen kolečkem), a navíc jej chybně identifikovala jako Jana Grubnera.

zpět a tentokrát jsem je pro změnu zase sledoval já.⁹

Akce „Radko“: František Radkovský (nar. 1939) promoval v roce 1962 na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po skončení vojenské služby nastoupil v Praze jako matematický statistik ve Státním výzkumném ústavu pro

výzkum automatizace sklářského průmyslu a následně pracoval v Pedagogickém ústavu ČSAV. V roce 1966 začal studovat na CMBF v Litoměřicích. Kněžské svěcení přijal 27. června 1970 v Praze. Poté nastoupil jako kaplan v Mariánských Lázních a od roku 1972 působil v duchovní správě Povýšení sv. Kříže ve Františkových Lázních.

Sledování P. Františka Radkovského bylo nařízeno na 3. února 1986. Důvodem bylo zjištění, že se podílí na vedení „nelegálních církevních struktur“. StB zajímaly jeho kontakty, styky s „exponenty podzemní církve“ a s představiteli „zakázaných“ mužských řádů, se kterými se měl v den sledování údajně setkat v Praze. Akce byla nakonec přeložena na 14. dub-

9 Rozhovor kardinála Miloslava Vlka vedený dne 16. 5. 2012 při audienci s archiváři a historiky.

Mons. Kajetán Matoušek cestou do Ústavu sv. Josefa v Praze-Krči. V kufru veze prádlo, které mu řeholnice vypraly a vyžehlily, zatímco on v budově tajně světil kněze a přijímal věčné sliby řeholníků a řeholnic (1950–1953). StB jeho krytí nikdy neodhalila.

na, protože „objekt“ cestu zrušil. Ani dubnové sledování nevyšlo, plzeňská skupina příslušníků-sledovačů v Praze akci ukončila, aniž P. Františka Radkovského předala pražské skupině, a ten se jí z tohoto důvodu ztratil. Teprve 2. prosince 1986 se akce povedla.¹⁰ Kromě vánočních nákupů P. Františka Radkovského zachytila StB i jeho setkání se skupinou několika duchovních, kteří patřili k hnutí fokoláre¹¹.

Akce „Kajetán“: Kajetán Matoušek (1910–1994) vystudoval v roce 1934 teologii v Římě a 22. prosince

téhož roku přijal kněžské svěcení. Po nástupu komunistického režimu byl 29. srpna 1949 bez souhlasu státu jmenován pomocným biskupem pražským a titulárním biskupem¹² serigenským¹³. Podle tzv. mexických fakult¹⁴ se měl stát nástupcem pražského arcibiskupa Josefa Berana v případě jeho zatčení. Internace a vězení, jimiž režim postihoval představitele církve, se biskupu Matouškovi vyhnuly. Zůstal však biskupem bez státního souhlasu a směl působit pouze jako kněz u sv. Vojtěcha v Praze. Svého biskupského úřadu se mohl krátce ujmout jen v době

Pražského jara. V květnu 1968 byl na konferenci České katolické charity zvolen jejím novým předsedou a stal se rovněž předsedou Díla koncilové obnovy. Po nástupu normalizace byl státním zásahem opět zbaven všech funkcí.

Fotodokumentace k jeho osobě patří mezi nejstarší dochované doklady o činnosti Správy sledování a jejích předchůdců. První dokument pochází z roku 1952, kdy ho StB podezírala z členství v podzemní církvi, tajného svěcení kněží a přijímání věčných slibů řeholníků a řeholnic. Z těchto důvodů mu kontrolovala korespon-

10 ABS, f. SL, svazek „Radko“ – František Radkovský.

11 Hnutí fokoláre vzniklo uprostřed těžkých bombardování v průběhu II. světové války v italském Tridentu. Jeho spoluzakladatelkou byla Chiara Lubichová, která se společně s několika kamarádkami rozhodla pro radikální přijetí Ježíšových slov: *Milujte se navzájem, jako Já miloval vás*. Výzvu přijaly bezpodmínečně a jednaly podle Jeho slov. Začaly shromažďovat a roznášet potraviny a ošacení potřebným po městě. Svým příkladem brzy strhly k podobnému jednání další lidi. Hlavním smyslem tohoto hnutí je vytvářet společenství na různých úrovních (rodin, mladých, kněží, dětí atd.) a v nich vzájemnou láskou podnítit jednotu v církvi i ve společnosti.

12 Titulární biskup v římskokatolické církvi plní při správě diecéze liturgické, administrativní a pastorační povinnosti z pověření sídelního diecézního biskupa. Titulárně je spojen s některou ze zaniklých diecézí, kupř. z území severní Afriky a Malé Asie, kde svou kněžskou službu nevykonává.

13 Serigene je starobylé město a zaniklé biskupství v římské Sýrii, nyní římskokatolické titulární biskupství.

14 Mimořádné, tzv. mexické fakulty označují soubor dispensací umožňujících kněžím a biskupům provádět samostatně úkony, které by jinak podléhaly schválení jejich nadřízených, zároveň poskytují další úlevy od formálních pravidel za obvyklých okolností uplatňovaných v katolické církvi. Udělují se v případech, kdy je církev v dané oblasti perzekvovaná a dodržování běžných postupů by ohrožovalo životy a akceschopnost církevních struktur. „Mexické fakulty“ je název rozšířený v Československu.

Při procházce Prahou se P. Josef Rabas zastavil před výlohou knihkupectví v Mostecké ulici na Malé Straně

P. Josef Rabas mezi studenty bohosloví u kostela sv. Štěpána v Litoměřicích a na nádvoří Pražského hradu

denci a průběžně ho sledovala až do roku 1958. Z vyhodnocení akcí „Vojta“ a „Střed“ vedených proti Kajetánu Matouškovi vyplývá jeho velká obezřetnost, díky níž se StB nepodařilo získat proti němu žádné důkazy pro soudní proces. Přestože si StB byla vědoma jeho úlohy v tajném svěcení, nikdy se jí nepodařilo mu tuto „protistátní činnost“ prokázat.¹⁵

Akce „Basa“: Německý kněz Josef Rabas (1908–2003), původem z Československa, vystudoval teologii v Římě, kde 15. července 1934 přijal kněžské svěcení. Po návratu působil jako sekretář litoměřického biskupa Antona Webera. V roce 1945 byl nuceně vysídlen do Německa, kde pracoval v bamberské arcidiecézi a od roku 1964 přednášel na teologické fakultě ve Würzburgu.¹⁶ Nadále však zůstal

v kontaktu s litoměřickou diecézí, tajně podporoval činnost podzemní církve a vytvářel shromažďoval dokumenty týkající se porušování náboženské svobody v Československu. V letech 1972–1991 řídil v Římě kontaktní a informační kancelář Ackermann-Gemeinde. Vydal sérii článků, v nichž se objevovaly informace o činnosti podzemní církve, ale také například analýzy věnující se

15 ABS, f. SL, svazek „Kajetán“ – Kajetán Matoušek.

16 Bratr Josefa Rabase P. František Rabas zůstal v Československu a v litoměřické diecézi působil jako generální vikář biskupa Štěpána Trochty. V červenci 1954 byl ve vykonstruovaném procesu „Štěpán Trochta a spol.“ odsouzen za trestné činy velezrady a špionáže k 20 letům vězení.

P. Jiří Reinsberg s jistou Olgou Šebíkovou v Jeruzalémské ulici v Praze a při rozhovoru s neznámým mužem, později identifikovaným jako Ing. Petr Brož, na zastávce metra Staroměstská

kolaborantskému sdružení Pacem in terris, čímž šířil povědomí o skutečné situaci církve v Československu. V 70. a 80. letech byl ve Vatikánu poradcem v otázkách východní politiky.

Při Rabasově návštěvě Československa StB realizovala 3. a 4. října 1988 akci s krycím názvem „Basa“. První den byla cílem sledování StB kontrola pohybu P. Josefa Rabase, zatímco prováděla nezákonnou prohlídku v jeho hotelovém pokoji,¹⁷ kde se snažila získat rozličné materiály – adresy, telefonní čísla, dokumenty, fotografie a podobně.¹⁸ Následující den pak příslušníky-sledovači monitorovali Rabasovu cestu do Litoměřic.¹⁹

Akce „Junák“: Jiří Reinsberg (1918–2004) vystudoval teologii v Římě, kde přijal 19. prosince 1942 kněžské svěcení. Po osvobození Itálie se přihlásil k britské dělostřelecké jednotce a do Československa se vrá-

til až po válce se západní armádou. Přes půl století působil jako kněz v chrámu Matky Boží před Týnem a v kostele sv. Havla v Praze. Proslul jako kazatel a vyhledávaný zpovědník, který významně ovlivnil několik generací katolických duchovních i laiků. Jeho farnost v centru Prahy byla živým společenstvím katolické mládeže, intelektuálů, umělců a disidentů. Uvěznění ho nepostihlo, ani neztratil státní souhlas, přesto byl v dobách komunistického režimu sledován StB a opakovaně vyslýchán.

Návrh na jeho sledování byl podán 20. a opakovaně 30. ledna 1983. Důvodem bylo jeho zaměření na práci s katolickou mládeží a styky s „reakčními“ duchovními a laiky. Také jeho setkávání se spolubojovníky z druhé světové války se zdálo StB podezřelé. Všechny tyto kontakty a místa schůzek StB zajímaly a cílem jejího sledování se stala fotodokumentace

těchto schůzek. Operativní pracovník nabádal příslušníky-sledovače k obezřetnosti, neboť podle zjištění byl Jiří Reinsberg *ve všech směrech své činnosti opatrný*.²⁰

Akce „Kaplan“: Karel Herbst (nar. 1943) se vyučil elektromechanikem a při zaměstnání dálkově vystudoval gymnázium. V letech 1968–1973 absolvoval CMBF v Litoměřicích a 23. června 1973 byl vysvěcen na kněze. Poté nastoupil do duchovní správy v Mariánských Lázních a v roce 1974 byl přeložen na Svatou Horu u Příbrami. Po roce služby přišel o státní souhlas a začal pracovat v podniku Úklid jako čistič výkladních skříní. Dne 11. září 1976 tajně složil věčné sliby a stal se salesiánem. V roce 1977 se zapojil do rozšiřování Charty 77. Až do roku 1986 pracoval tajně s mládeží, především formou chaloupkového apoštolátu, tj. prázdninových

17 StB tento protiprávní postup v některých případech dodatečně legalizovala, například příkazem k domovní prohlídce.

18 ABS, f. SL, svazek „Basa“ – Josef Rabas.

19 Tamtéž.

20 ABS, f. SL, svazek „Junák“ – Jiří Reinsberg.

P. Karel Herbst SDB byl sledován pro podezření z trestného činu podle § 178 tr. z. – maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi. Podle zjištění StB prováděl „nedovolenou“ pastorační činnost v bytech starých lidí a pořádal výlety s mládeží do přírody.

StB vyslýchala P. Karla Herbst SDB poprvé v roce 1981. Od té doby byl rozpracován v rámci salesiánských aktivit.

pobytů pro děti v rámci podzemních salesiánských aktivit. V září 1986 mu byl vrácen státní souhlas a nastoupil jako administrátor ve Starém Sedlišti.

V roce 1984 odhalila StB jeho tajné přijetí do salesiánské rodiny a skrytou práci s mládeží, včetně pořádání *nelegálních katolických táborů*.²¹ P. Karel Herbst SDB zpočátku jezdil na několik turnusů jako vedoucí, později se stal jejich hlavním pořadatelem. Například v roce 1986 proběhlo během prázdnin čtyřiašedesát takových čtrnáctidenních pobytů. Cílem sledování P. Karla Herbst SDB bylo odhalit místa, kde docházelo k nepovolené pastorační, a provést operativní dokumentaci bytů a lidí, se kterými se setkal.

Akce „Kazatel 2“: Mireia Ryšková (nar. 1951) nastoupila po ukončení studia dějin umění a francouzštiny na

Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 1975 do nakladatelství Odeon. Zájem o katolickou teologii začala prohlubovat v roce 1973 v rámci tajného studia pořádaného salesiánskou provincií v Praze. V letech 1983–1988 pokračovala ve studiu teologie v německém Erfurtu.

Dne 18. dubna 1978 podala X. správa SNB žádost na její tajné sledování, jehož cílem bylo odhalit *provádění nelegálních konspirativních schůzek laiků*²² a zjistit jména a adresy lidí, se kterými byla ve styku. Zároveň StB zajímalo, co dělá ve večerních hodinách, zda navštěvuje kostely, s kým se tam setkala a zda jim něco nepředala apod.²³

Akce „Salezián“: Benno Beneš (1938–2020) byl v roce 1953 přijat na chemickou průmyslovku v Mostě. Po jejím ukončení nastoupil základní vo-

jenskou službu a poté začal pracovat v uhelné laboratoři v Oseku. V roce 1966 nastoupil do Výzkumného ústavu paliv v Praze, aby mohl po práci absolvovat tajný salesiánský noviciát. Ten ukončil v roce 1970 věčnými sliby. O dva roky později odjel do Polska, kde byl tajně vysvěcen arcibiskupem Antoni Baraniakem na kněze. V roce 1973 se stal zástupcem provinciála salesiánů a v této funkci „ilegálně“ koordinoval práci s mládeží a bohoslovci až do pádu komunistického režimu v roce 1989.

Akce „Salezián“, kterou proti němu vedla StB, probíhala s přestávkami od prosince 1975 do dubna 1976. Jejím cílem bylo sledování P. Benna Beneše SDB, který podle informací StB organizoval *salesiánskou laickou činnost mezi katolickou mládeží*,²⁴ rozkrytí sítě jeho nejbližších spolupracovníků a zjištění místa jejich setkání.

²¹ Tamtéž, svazek „Kaplan“ – Karel Herbst.

²² Tamtéž, svazek „Kazatel 2“ – Mireia Ryšková.

²³ Tamtéž.

²⁴ ABS, f. SL, svazek „Salezián“ – Benno Beneš.

Mireia Ryšková na zastávce tramvaje s maminkou. Zády k objektivu stojí Libor Ovečka, pozdější salesiánský kněz.

Mireia Ryšková při příchodu k domu, v němž bydlela

P. Benno Beneš SDB (vpravo) ve společnosti tajného provinciála salesiánů P. Františka Míši

P. Benno Beneš SDB před zaměstnáním a s kolegou z práce

P. Vít Tajovský O.Praem. vchází do katedrály sv. Víta

Vlevo: Dne 4. června 1983 se P. Bohumil Vít Tajovský O.Praem. (vpravo) sešel v Praze s rakouským členem řádu P. Insfriedem Pichlerem O.Praem.

Akce „Opat 1“: Bohumil Vít Tajovský (1912–1999) vstoupil v roce 1934 do Řádu premonstrátských řeholních kanovníků, o tři roky později přijal kněžské svěcení a začal působit v želivské kanonii jako archivář a knihovník. V lednu 1948 byl zvolen opatem kláštera Želiv. O dva roky později ho zatkl StB v souvislosti s tzv. číhošťským zázrakem. V dubnu 1950 byl odsouzen v monstrprocesu „Augustin Machalka a spol.“²⁵ za velezradu, vyzvědačství a organizování ozbrojeného převratu k 20 letům těžkého žaláře. Propuštěn byl na amnestii v roce 1960, následně pracoval jako lesní dělník, topič a archivář. Od roku 1968 vypomáhal v duchovní službě v Želivě a angažoval se v Konfederaci politických vězňů. S nástupem normalizace přišel o státní souhlas a v roce 1971 odešel do invalidního důchodu.

Po propuštění z vězení jeho „nedovolenou náboženskou činnost“

monitorovala StB. Zachovala se fotodokumentace různých setkání, kterou si vyžádali operativci opakovaně v letech 1983, 1986 a 1988. Cílem bylo zdokumentovat a vyhodnotit „tajná“ setkání „zakázaného řádu premonstrátů“ s představenými z Rakouska.²⁶

Akce „Posel 1“: Kardinál Joachim Meisner (1933–2017) se narodil ve Vratislavi, kterou musela jeho rodina po druhé světové válce opustit. V Erfurtu, kde v roce 1962 přijal kněžské svěcení, vystudoval filozofii a teologii. V roce 1975 byl vysvěcen na biskupa a stal se světícím biskupem v Erfurtu. O pět let později ho Jan Pavel II. jmenoval biskupem berlínským. V konzistoři z 2. února 1983 byl povýšen na kardinála. V letech 1988–2014 stál v čele kolínského arcibiskupství.

V lednu 1986 přicestoval kardinál Meisner se svým doprovodem do Československa, aby se setkal s kardinálem Františkem Tomáškem.

StB chtěla pomocí sledování získat informace o jeho dalších případných schůzkách s představiteli katolické církve a zdokumentovat pohyb kardinála Meisnera i jeho doprovodu. Akce „Posel 1“ byla zahájena ihned po jejich příjezdu do Prahy.²⁷

Akce „Adam 1“: Josef Adámek (1914–2002) byl brněnský aktivista, otec dvanácti dětí. V době Pražského jara založili společně s Josefem Písaříkem katolické tiskařské družstvo Logos, které vydávalo náboženskou literaturu. Za normalizace se Josef Adámek významně podílel na vydávání katolického samizdatu. Za tuto činnost byl v září 1979 zatčen a po dvou letech vazby odsouzen v tzv. Olomouckém procesu (28.–29. 9. 1981) na 20 měsíců vězení.

Podle informací StB udržoval *styky s nepřátelsky zaměřenými duchovními a signatáři Charty 77 z Brna a okolí*.²⁸ Dne 6. dubna 1974 měl přicestovat

25 Proces se konal ve dnech 31. 3.–5. 4. 1950 před Státním soudem v Praze. Mezi odsouzenými byli premonstráti P. Bohumil Vít Tajovský (želivský opat) a Augustin Machalka (novoríšský opat), jezuité František Šilhan (provinciál), Adolf Kajpr a František Mikulášek, františkán Jan Evangelista Urban, dominikán Silvestr Braitto, redemptoristé Ján Ivan Mastiliak a Jan Blesík. P. Ján Ivan Mastiliak CSsR byl odsouzen k doživotnímu trestu a ostatní k souhrnnému trestu ve výši 132 let odnětí svobody. Soudu předsedal JUDr. Jaroslav Novák a Státní prokuraturu zastupovali JUDr. Karel Čížek, JUDr. Josef Urválek a JUDr. Ludmila Brožová.

26 ABS, f. SL, svazek „Opat 1“ – Bohumil Vít Tajovský.

27 Tamtéž, svazek „Posel 1“ – Joachim Meisner.

28 ABS, f. SL, svazek „Adam 1“ – Josef Adámek.

Mezi nejznámější díla akademického malíře Karla Stádníka patří originální křížová cesta z let 1973–1975 v lhoteckém kostele Panny Marie Královny míru. Kardinál Joachim Meisner navštívil kostel v jeho společnosti, což bylo fotograficky zachyceno příslušníky-sledovači. StB však netušila, že oba muže pojí i něco jiného než láska k umění. V roce 1984 kardinál Meisner v Berlíně tajně vysvětil Karla Stádníka na jednoho z prvních trvalých jáhnů v ČSSR.

Kardinál Joachim Meisner zachycený cestou z katedrály sv. Víta k Arcibiskupství pražskému

Rozhovor Josefa Adámka (vpravo) s neznámým mužem před kostelem po skončení bohoslužby

Josef Adámek (vlevo) s Jiřím Kaplanem

Schůzka P. Oto Mádra s jeho spolupracovníci z řad podzemní církve Jolanou Polákovou při procházce v krčském lese

P. Oto Mádr zachycený při cestě tramvají

Vpravo: P. Oto Mádr s katolickým aktivistou Janem Altrichterem na Jiráskově mostě v Praze

do Prahy a setkat se s místním katolickým aktivistou Jiřím Kaplanem. Cílem sledování bylo zjistit důvod Adámkova příjezdu do Prahy a místo setkání a identifikovat osoby, které se schůzky zúčastní. Další sledování se uskutečnilo v srpnu 1979, kdy měl Josef Adámek předat Jiřímu Kaplanovi *nelegálně vytištěné náboženské materiály*.²⁹

Akce „Teolog“: Oto Mádr (1917 až 2011) byl v roce 1942 vysvěcen na

kněze a poté se zařadil do pastorační služby. Po studiích v Římě v letech 1948–1949 získal doktorát v oboru morální teologie. V roce 1951 byl zatčen a o rok později odsouzen na doživotí za údajnou velezradu a špiónáž. Propuštěn byl v roce 1966, následně začal pracovat jako sanitář, později jako skladník a správce muzejního depozitáře. Za Pražského jara přednášel na CMBF v Lito-měřicích, podílel se na vzniku Díla koncilové obnovy a redigoval časopis

Via. V letech 1970–1978 nastoupil do pastorační a revidoval přeložené dokumenty Druhého vatikánského koncilu. V roce 1979 odešel do důchodu, vrátil se do Prahy a věnoval se aktivitám podzemní církve, tajné výuce teologie a vydávání samizdatových *Teologických textů*. Společně s P. Josefem Zvěřinou se stali blízkými spolupracovníky kardinála Tomáška.³⁰ S přestávkami od listopadu 1981 do prosince 1985 byly činnost a kontakty P. Oto Mádra sledovány StB.³¹

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Vice VODIČKOVÁ, Stanislava: V temnici někdo změkne a někdo ztvdne. *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 2, s. 88–100.

³¹ ABS, f. SL, svazek „Teolog“ – Oto Mádr.

P. Vladimír Vyhlídka při rozhovoru s věřící ženou, jejíž totožnost StB nezjišťovala

P. Vladimír Vyhlídka ve stanici metra Můstek

Akce „Trn 2“: Vladimír Vyhlídka (1925–2011), kaplan Jeho Svatosti a vyšehradský kanovník, neměl cestu ke kněžství jednoduchou. V únoru 1948 byl vyloučen ze školy důstojníků v záloze a převelen. Po návratu do civilu v roce 1950 vystřídal různá manuální zaměstnání. V roce 1964 odjel na turistické vízum přes Vídeň do Říma, kde vystudoval teologii a dne 20. prosince 1969 byl v bazilice sv. Jana v Lateránu vysvěcen na kněze. Do vlasti se vrátil na vlastní žádost v době nastupující normalizace. K výkonu kněžského povolání nedostal státní souhlas, začal tedy pracovat jako nemocniční zřízenec. Pastorační činnost mohl oficiálně vykonávat až od listopadu 1973, kdy získal státní souhlas. V letech 1988–1991 pracoval jako soukromý sekretář arcibiskupa pražského Františka kardinála Tomáška. V této funkci organizoval setkání kardinála Tomáška se zahraničními hosty a s českým disentem.

Od počátku působení P. Vladimíra Vyhlídky ve službách kardinála Tomáška jej StB tajně sledovala, k čemuž chtěla využít i odposlech. Aby mohla v klidu provést montáž dlouhodobého odposlechu v jeho bytě, požádala Správa StB Praha o jeho sledování na 23. listopadu 1988. Celkem osm příslušníků StB s použitím čtyř aut se střídalo při sledování jeho pohybu po městě. Akce sice proběhla bezchybně, odposlech se však pro závadu přístroje nepodařilo ve vyhrazeném čase nainstalovat. Montáž byla přesunuta na pozdější termín a k instalaci odposlechu došlo na konci měsíce.³²

Akce „Zvon“: Ilja Šedo (nar. 1951) působil v době sledování jako vedoucí knihovny Západočeského muzea v Plzni. V roce 1979 se stal signatářem Charty 77. Cílem jeho sledování dne 24. března 1984 bylo zdokumentovat schůzku s P. Václavem Malým (Akce

„Venda“). Po příjezdu do Prahy se Ilja Šedo procházel po městě, potom šel do kavárny Obecního domu, kde čekal na P. Václava Malého, který byl v té době již zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti a pracoval v kotelně. Společně si povídali u kávy a piva. Po několika hodinách se rozloučili a sledování bylo ukončeno.³³

Schůzka však byla mnohem dramatičtější, než je patrné z fotografií a výše uvedeného popisu setkání. Ilja Šedo byl v té době pod velmi silným tlakem StB, která u něj prováděla domovní prohlídky, předvolávala ho k výsledkům a krátkodobě ho zadržovala. StB mě začala vydírat osudem mé dcery, kterou jsem před lety vyženoil. Po poradě s Václavem Malým jsem stáhl svůj podpis [Charty 77] a utlumil činnost. Byla to osudová schůzka a dobře si pamatuji jak její průběh, tak i mé sledování.³⁴

32 ABS, f. SL, svazek „Trn 2“ – Vladimír Vyhlídka.

33 Tamtéž, svazek „Zvon“ – Ilja Šedo.

34 Rozhovor autorky s Iljou Šedem dne 16. 4. 2012.

Ilja Šedo po příjezdu do Prahy

Ilja Šedo jde Revoluční ulicí v Praze 1 na schůzku s P. Václavem Malým

Rozhovor Ilji Šeda s P. Václavem Malým (uprostřed) v kavárně Obecního domu v Praze

Fotografie: ABS, f. Správa sledování SNB - svazky jednotlivých osob

Ukončení schůzky Václava Malého (vlevo) s Iljou Šedem

pd

Pozn.: V této studii jsou použity ukázky z připravované publikace *V naději je naše síla*. Za spolupráci na ní autorka děkuje Vladimíře Vaníčkové, Davidu Lorencovi a Vladimíru Bosákovi.